

BV/DEM
Jonas Olofsson

Möte i användarrådet för demokratistatistik 11 april 2019

Närvarande:

Henrik Ekengren Oscarsson, ordförande, Göteborgs universitet
Anna Nyqvist, Valmyndigheten, pt 4-8
Helena Bengtsson, Sveriges television
Kalina Lindahl, Riksdagens utredningstjänst
Paula Blomqvist, Kulturdepartementet
Björn Kullander, Sveriges Kommuner och Landsting, pt 1-4
Tiina Ekman, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor
Sven Oskarsson, Uppsala Universitet

Närvarande från SCB:

Petra Otterblad Olausson, BV/LEDN
Jonas Olofsson, BV/DEM
Mikaela Järnbert, BV/DEM
John Kling, BV/DEM

Ej närvarande:

Fredrik Furtenbach, Sveriges radio

1 Godkännande av dagordning

Dagordningen godkändes utan invändning.

2 Ny mandatperiod för användarrådet, 2019-2021

SCBs har tillsatt tolv användarråd i en ny mandatperiod som sträcker sig till 2021. John Kling berättade om SCBs arbete med användarråden. SCBs uppdrag är att utveckla, framställa och sprida officiell statistik. Statistiken ska vara relevant och kunna användas till forskning, debatt och beslutsfattande. Användarråden spelar en viktig roll för SCB för att leva upp till dess krav.

I höstas skickades en enkät ut till ledamöter i alla användarråd. Ledamöterna tycker det fungerar bra i stort. I vissa råd där statistiken är EU-reglerad upplevs frihetsgraderna att påverka som relativt små. Det finns också skillnader mellan användarråden med avseende på engagemang och deltagande och vilket mandat man har och möjlighet att påverka.

I mars var det ett uppstartsmöte för samtliga ledamöter i användarråden. Input därifrån var bland annat att ledamöterna vill att SCB gör tydligt vilka förväntningar som finns på dem. Det finns även önskemål om att det ska bli lättare att hitta statistik. Även mer hjälp att tolka statistiken efterfrågas.

Inom demokratistatistiken, som är ett relativt litet ämnesområde på SCB är vi tacksamma att vi har ett eget användarråd. Vårt ämnesområde har också relativt få publiceringar jämfört med andra råd. Det är bra att ha med sig att sitta som ledamot hos oss. Utöver vad SCB för fram och vill ha synpunkter på, värderar vi även en förståelse om vilka frågor som är aktuella hos användarrådets ledamöter. För att vara tydliga med vad vi vill diskutera och få input kring försöker vi formulera tydliga frågeställningar i underlagen som skickas ut inför möten.

3 Informationsrunda – aktuell information från rådets ledamöter och SCB

Helene Bengtsson, ny ledamot i användarrådet, är redaktör för datajournalistik på SVT och har lång vana att arbeta med statistik och data för att skapa journalistik. Har tidigare arbetat på bland annat the Guardian med datadriven journalistik. I arbetet på SVT så använder hon och hennes kollegor ofta SCBs undersökningar.

Petra Otterblad Olausson, SCB, informerade bland annat om att den tidigare stående punkten SCB-information kommer att utgå från mötesagendan, mot bakgrund av synpunkter från ledamöter i användarråden. Petra underströk även vikten för SCB att ha ett ”utifrånperspektiv” på SCBs verksamhet.

Tiina Ekman, MUCF, berättade om myndighetens regeringsuppdrag under 2018. Myndigheten har gett medel till flera olika projekt som verkat för ett ökat valdeltagande i grupper med lågt valdeltagande, bland annat unga, utrikes födda, personer med psykisk ohälsa och funktionsnedsättning, samt hemlösa. Myndigheten har även genomfört skolval i samband med 2018 års val. Totalt röstade nästa 400 000 unga på 1 700 högstadie- och gymnasieskolor med ett valdeltagande på 80 procent. Det var en ökning både avseende valdeltagande och antal elever som hade möjlighet att medverka. Även i samband med 2019 års Europaparlamentsval genomförs skolval.

Björn Kullander, SKL, berättade om publikationen 310 val som är en sammanställning av viktiga fakta om de allmänna valen till landstings- och kommunfullmäktige. Publikationen går att ladda ner från SKLs webbplats (www.skl.se). Publikationen innehåller bland annat uppgifter om valdeltagande, valens genomförande, valresultat, politiska styren m.m. Björn berättade även om SKLs demokratidag, där huvudpunkterna finns tillgängliga från www.skl.se. Vidare samarbetar SKL med MUCF om en undersökning om ungas inflytande. Förra gången undersökningen gjordes var 2014. SKL har fått ny ordförande efter 2018 års val, det är Moderaten Anders Knape, som tidigare varit ordförande i två mandatperioder.

Sven Oskarsson, Uppsala universitet, berättade att han forskar om politiskt deltagande. Bland annat har han varit med och digitaliserat 2009 och 2010 års röstlängder. Resultaten därifrån ligger till grund för att SCB digitaliserar 2018 års röstlängd för ett totalräknat valdeltagande. I samband med EU-valet

planerar Sven ett till två projekt som går ut på att undersöka hur mottagliga vi är för att bli påverkade att rösta genom uppmaningar via SMS. Det kommer vara stora urval och ännu större kontrollgrupper. Även valdeltagandet i omgivningen till de som får SMS-utskick kommer att undersökas. Ett annat projekt på planeringsstadiet är att undersöka partisympatier genom en fotbolls-app.

Mikaela Järnbert, SCB, berättade hur arbetet med det totalräknade valdeltagandet fortlöper. Även att röstlängderna i omvalet i Falun kommer att skannas. Mikaela informerade även om att SCB inte kommer använda en blockfråga i PSU under innevarande mandatperiod. Blockfrågan ersätts av en "lutarfråga" som kommer att användas för att få mer information av osäkra väljare i skattningsförfarandet.

Kalina Lindahl, RUT, berättade om att arbetet har kommit igång ordentligt efter att regeringsbildningen har blivit klar. RUT får mycket frågor och uppdrag som kopplar till social representativitet, samt valdeltagande bland olika grupper, främst utrikes födda. Riksdagen har också en Demokratikommitté som bland annat gett ut antologin Demokratins framtid (finns att ladda ner på <https://firademokratin.riksdagen.se/>).

Paula Blomqvist, Kulturdepartementet, informerade om regeringens arbete inom demokratiområdet. Det handlar bl.a. om policyskapande insatser för ökat valdeltagande, bland annat om MUCFs arbete med skolval. Liksom utvärderingsinsatser, bland annat SCBs uppdrag att analysera valdeltagandet i allmänna valen 2018 liksom Europaparlamentsvalet 2019. Ett medskick var att den analys som SCB gör i regeringsuppdragen är väldigt värdefull för departementet.

4 Valundersökningen 2018

Henrik Ekengren Oscarsson, Göteborgs universitet, presenterade Valforskningsprogrammets arbete i samband med 2018 års val. I samband med 2018 års val genomfördes utöver den svenska valundersökningen en internationell valundersökning (CSES) med delvis överlappande frågeställningar. Henrik berättade också om läget inför Valundersökningen som ska genomföras i samband med 2019 års Europaparlamentsval. Ansvaret för valundersökningarna har gått över till Göteborgs universitet, men SCB sköter på uppdragsbasis insamlingsarbetet.

Det har genomförts ett metodbyte till post- och webbenkäter för valundersökningarna. Samtidigt har urvalen utökats. Resultat från undersökningarna publiceras fortlöpande på Valforskningsprogrammets webbplats (www.valforskning.pol.gu.se).

Oviktad statistik pekar på att rekordmånga röstdelade i 2018 års val, dvs röstade på ett parti i riksdagen och ett annat i kommunfullmäktige. Ökningen tycks framförallt bero på att Sverigedemokraternas väljare röstar på ett annat parti på den lokala nivån.

Ytterligare en tendens är att väljare till vänster är mer generösa till flyktmottagning än väljare till höger, som är mer restriktiva.

En ny kunskapsfråga i valundersökningarna gällde om respondenterna kände till vilka partier som ingår i det politiska styret i den egna kommunen. Fyra av tio har godkända kunskaper om det politiska styret.

Valforskningsprogrammet är även inblandade i ett stort forskningsprojekt om kunskapsresistens, samt genomför undersökningar bland riksdagsledamöter m.m.

5 SCBs demokratistatistik under mandatperioden, 2018-2022

Jonas Olofsson, SCB, berättade om SCBs demokratistatistik under innevarande mandatperiod. Övergripande kan statistiken delas in i valstatistik, som kopplar direkt till valtillfället, och annan demokratistatistik som löper under mandatperioden. Till valstatistiken räknas valresultat, som består av röstberättigade, fördelade röster och mandatfördelning, nominerade och valda som är statistik om de som kandiderar och väljs i valen och hoppar av under mandatperioden, samt valdeltagandeundersökningen, som från och med 2018 är totalräknad och därmed tillåter betydligt mer detaljerad redovisning av valdeltagande i olika grupper. Efter 2018 års val återstår publicering av valdeltagandeundersökningen som publiceras i juni.

Annan demokratistatistik vid SCB består av Partisympatiundersökningen som liksom valstatistiken är en del av Sveriges officiella statistik. Undersökningen genomförs två gånger per mandatperiod och i samband med val genomförs en metodundersökning. Under mandatperioden genomför SCB även undersökningen om förtroendevalda i kommuner och regioner, som är totalräknad statistik över förtroendevalda med redovisning av nämnder och positioner. Även uppgifter om arvodering samlas in. I samband med publiceringen våren 2020 kommer redovisningen i Statistikdatabasen utvidgas. SCB genomför även undersökningen om den lokala demokratin i kommuner och landsting. Då samlar SCB in uppgifter om bland annat vilka lokala demokratiåtgärder som genomförs på lokal och regional nivå, men även vilken information som finns om fullmäktigesammanträden, styrande majoriteter m.m. Utöver det arbetet pågår ett arbete med SCBs Medborgarundersökning. Undersökningen är uppdragsfinansierad och arbetet kommer i första hand förankras hos kommunerna.

6 Kommittén Demokratin 100 år

Helena Önn och Malin Hansson berättade om kommitténs uppdrag och arbete. Kommittén *Demokratin 100 år – samling för en stark demokrati* tillsattes hösten 2018. Peter Örn är ordförande och utöver Helena och Malin är även tre demokratiambassadörer kopplade till kommittén.

Den svenska demokratin är stark men tre utmaningar är särskilt påtagliga: demokratiskt utanförskap, hotat demokratiskt samtal och antidemokratiska aktörer som utmanar demokratin.

Kommitténs uppdrag är att under åren 2018 – 2021 planera, samordna och genomföra en samling av insatser och aktiviteter för en stark demokrati. Den ska även bidra till att utveckla och stärka demokratin genom att öka delaktigheten, förankringen av och motståndskraften i demokratin. Ytterligare

ett uppdrag är att främja de kunskaper som människor behöver för att kunna delta aktivt i demokratin, uppmuntra och inspirera till demokratiskt deltagande och stärka stödet för demokratins grundläggande principer. Även att uppmuntra en bredd av aktörer i hela landet att delta, såsom skolväsendet, civila samhället, myndigheter och kommuner ligger i Kommitténs uppdrag.

Utifrån uppdraget kommer kommittén jobba för att samordna befintliga initiativ, skapa arenor för demokratiska aktiviteter, vara en katalysator för andras demokratistärkande arbete och ägna sig åt egna utåtriktade aktiviteter.

Kommittén har hittills träffat väldigt många olika aktörer, både myndigheter, SKL och representanter för civilsamhället. Kommittén har även lämnat in en rapport med plan för insatser, aktiviteter och samarbeten, vilken har lämnats till regeringen. Avrapporteringen heter *Vår demokrat - värd att värna varje dag* och i den har bland annat mål och mätbara indikatorer satts upp för arbetet.

Avslutningsvis diskuterades hur SCB kan bidra till samlingen *Vår demokrati - värd att värna varje dag* och hur ett samarbete kan se ut. SCB har en central roll inom den officiella statistiken och beskriver därigenom både demokratin genom den specifika demokratistatistiken men också många andra områden som är centrala när vi ska beskriva samhällsutvecklingen i Sverige. Framöver kan SCB vara med och diskutera mer i detalj hur ett samarbete med Kommittén kan se ut. Exempelvis kan SCB ta fram lätta fakta om kommuner som kan vara en utgångspunkt för det demokratiska samtalet på lokal nivå. Från användarrådet var man positiv till Kommitténs samordnande roll i det arbete som bedrivs inom området.

7 100 år av demokratistatistik

Jonas Olofsson informerade om hur SCB tänker högtidlighålla 100 år av demokratistatistik. SCB kommer publicera flera webbartiklar på temat. 2021 års demokratidag är planerad att viga åt jubileet. De kommer eventuellt att sammanställas i en publikation.

Från användarrådet och Kommittén 100 år lyftes flera artikelidéer. Viktigt med 100-årsperspektivet, dvs långa tidsserier. Valstatistiken är självklart intressant, både avseende valdeltagande och nominerade och valda och representativitet. Det är intressant både deskriptivt, men även att borra i ojämlikt deltagande. Att beskriva klyftor och känslan av att höra till. Stad och land-perspektivet korsat med ålder och utbildning och politiskt deltagande är intressant. Även jämställdhetsperspektivet är viktigt att lyfta. Studera skillnader mellan nationella och lokala val över tid, hur det har förändrats sen vi fick gemensamma valdagar. Utbildning och valdeltagande är intressant, samt även belysa hur det är med vaneröstning. Utifrån totalräknad valdeltagandeundersökning går det att göra mer analyser som kan belysa röstandets mekanismer på olika sätt. Det är även viktigt att vi utgår från tydliga frågeställningar och tänker på vad det egentligen säger, om Sverige och om samhället, gärna att vi vågar gå lite längre i vår analys. Demografiska sammanställningar är intressant i sammanhanget, dvs besvara frågan vilka är folket? Men också blicka framåt hur befolkningen kommer utvecklas demografiskt framöver.

8 SCBs demokratidag 2019

John Kling berättade om SCBs demokratidag som kommer ha rubriken *Det delade Sverige?* Henrik Oscarsson kommer moderera dagen och inleda och avsluta. Från SCBs håll kommer vi prata om det demografiskt delade Sverige, EU- och Euro-opinionen, samt valdeltagande. Ulrika Mörth från Stockholms universitet kommer prata om EU som flernivåsystem och de utmaningar som det ställer på den svenska demokratin. Sören Holmberg kommer blicka framåt och prata om demokratins utmaningar. Därutöver kommer någon, än så länge oklart vem, prata om åsiktpolarisering. Användarrådet tycker punkterna är intressanta och det delade Sverige kan vara utifrån dimensionen Stad/land, men det blir ännu mer intressant när andra raster som utbildning också blandas in.